

Wolne licencje

Przepisy prawa autorskiego ściśle określają prawo twórcy do utworu i zasady korzystania z utworów przez inne osoby. Warto wiedzieć, że udostępniając utwory, twórca może określić zasady korzystania z jego dzieła poprzez licencję dołączoną do utworu.

Licencja często kojarzona jest z dokumentem prawnym dodanym do programu komputerowego określającym, w jakim zakresie nabywca ma prawo do korzystania z programu. Tymczasem istnieją jeszcze tzw. *wolne licencje*, za pomocą których licencjodawca zamienia zasadę *Wszelkie Prawa Zastrzeżone* na zasadę *Pewne Prawa Zastrzeżone*, zgadzając się z góry na poszerzenie zakresu użycia jego dzieła.

Zastrzeżone czy nie?

W 2001 roku w Stanach Zjednoczonych powstała pozarządowa organizacja o nazwie Creative Commons. Jej powołanie zainicjowali naukowcy zaangażowani w ochronę i promocję wszelkich dóbr kultury. Uważają oni, że prawo autorskie nie nadąża za rozwojem współczesnego świata, w którym w dobie cyfryzacji, każdy ma możliwość nie tylko korzystania, ale również tworzenia dóbr kultury i ich upubliczniania. Organizacja ta nie działa dla zysku, jej celem jest opracowanie narzędzi, które umożliwią twórcom zachowanie praw autorskich, jak również decydowanie o warunkach, na jakich udostępni swój utwór.

Na świecie powstało około 70 oddziałów partnerskich Creative Commons, również w Polsce od 2005 roku działa zespół ludzi, którzy propagują cele organizacji. Na ich stronie internetowej można dopasować konkretny typ licencji do własnego utworu lub sprawdzić treść dołączonej licencji do pobranego przez nas dzieła. Ponadto można tam znaleźć odpowiedzi na wiele pytań licencjodawców i licencjobiorców (<http://creativecommons.pl>).

Licencje Creative Commons (CC) możemy dołączać do wszelkiego rodzaju materiałów, np. muzycznych, filmowych, literackich, o charakterze edukacyjnym, naukowym. Wprawdzie powstały, przede wszystkim, z myślą o materiałach rozpowszechnianych przez Internet, to można dołączać je również do materiałów upublicznianych w inny sposób. Nie dotyczą programów komputerowych ani ich dokumentacji.

Rodzaje licencji

Istnieją cztery podstawowe typy licencji Creative Commons. Jednak wszystkie one mają dwie cechy wspólne:

- Poszanowanie praw autorskich osobistych;
- Dodatkowe warunki wybrane przez licencjodawcę.

Rysunek1. Symbol licencji Creative Commons

„Twórca korzystając z licencji zawsze zachowuje prawa autorskie, jednocześnie umożliwia innym kopiowanie i rozpowszechnianie, dodatkowo może określić czy ich wykorzystywanie może odbywać się wyłącznie w warunkach niekomercyjnych lub ograniczyć możliwości tworzenia utworów zależnych”.

Każdy z typów licencji ma swój symbol, który umieszczany jest przy utworze. Powinniśmy umieć je rozszyfrować.

Tabela 1. Podstawowe typy licencji Creative Commons

	<p>Attribution</p> <p>Uznanie autorstwa. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.</p>
	<p>NonCommercial</p> <p>Użycie niekomercyjne. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne jedynie do celów niekomercyjnych.</p>
	<p>Share Alike</p> <p>Na tych samych warunkach. Wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.</p>
	<p>No derivative works</p> <p>Bez utworów zależnych. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci – tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.</p>

źródło: <http://creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons>, 20.11.2011 r.

Organizacja Creative Commons oferuje wszystkie licencje i narzędzia za darmo. Obowiązują one na całym świecie jako licencje niewyłączne i mające nieograniczony czas trwania. Użytkownik utworu musi przestrzegać wymogów licencji – jeśli złamie chociaż jej jeden punkt, licencja automatycznie przestaje obowiązywać i prawo do korzystania z utworu na prawach określonych w niej wygasa. Autor pierwowzoru może, również na drodze sądowej, dochodzić swoich praw od osoby, która taką umowę złamała. Pozostali użytkownicy tego utworu, o ile przestrzegają umowy licencyjnej, mogą dalej z niego korzystać – licencja do utworu wygasa tylko dla osoby naruszającej jej zasady.

Jeżeli raz opublikujemy utwór na zasadach licencji Creative Commons (CC), to nie mamy możliwości zmiany zdania – takie licencje są nieodwołalne. Nie oznacza to, że nie możemy dysponować swoim utworem w dowolny sposób, mamy prawo nawet podpisać umowę komercyjną, np. z wydawcą, dotyczącą wcześniej upublicznionego utworu na licencji CC chociażby typu Noncommercial. Jeżeli raz wyrazimy zgodę na rozpowszechnienie utworu na zasadach wolnych licencji, to możemy jedynie wstrzymać dystrybucję utworu, ale nie wycofamy z obiegu wszelkich wiernych bądź zmodyfikowanych kopii tegoż utworu, wcześniej udostępnionego na licencji Creative Commons. Dlatego też podejmując decyzję o udzieleniu takiej licencji, musimy mieć pełną świadomość, że jest ona ważna tak długo, aż nie dojdzie do jej wygaśnięcia. Licencja Creative Commons wygasa tylko w dwóch przypadkach:

- Z chwilą naruszenia jej postanowień przez licencjobiorcę;
- Po upływie okresu obowiązywania praw autorskich majątkowych do utworu (70 lat od śmierci autora bądź ostatniego współautora). Z chwilą jej ustania, utwór zaczyna funkcjonować na zasadach licencji

Public Domain. Możemy go wtedy wykorzystywać bez ograniczeń wynikających z przepisów prawa autorskiego. Każde dzieło opatrzone licencją Public Domain może być używane w dowolny sposób. Licencja ta dotyczy nie tylko utworów, do których z uwagi na upływ czasu wygasły prawa majątkowe (w Polsce autorskie prawa osobiste nie wygasają nigdy), ale również takich zasobów, które na skutek decyzji twórcy bądź braku spadkobierców zostały taką licencją opatrzone i przeznaczone do wszelakich zastosowań.

Żeby przestrzegać zapisów licencji CC zgodnie z prawem i jej przeznaczeniem, należy wiedzieć, że twórca powinien w sposób prawidłowy oznaczyć utwór licencją.

Zarówno twórca, który chce udostępnić utwór na zasadach licencji Creative Commons, jak i użytkownik powinni wiedzieć, jak w prawidłowy sposób oznacza się dzieła taką licencją. Jeśli twórca niewłaściwie oznaczy utwór, to licencje te nie mają zastosowania.

Prawidłowe oznaczenie utworu licencją CC:

- Przy utworze musi być symbol CC lub tekst oznaczający licencję Creative Commons, ponadto symbol lub nazwa typu licencji, np. **Attribution**, dodatkowo jeszcze link do tekstu określonej licencji znajdującej się na stronie organizacji Creative Commons, albo informacja, gdzie możemy się z treścią takiej licencji zapoznać (jeśli nie jest to utwór zamieszczony w Internecie).

Tabela 2. Typy licencji można ze sobą łączyć i dobierać według oczekiwań twórcy, np.:

	<p>Uznanie autorstwa. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.</p> <p>Użycie niekomercyjne. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne jedynie do celów niekomercyjnych.</p>
	<p>Uznanie autorstwa. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.</p> <p>Użycie niekomercyjne. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne jedynie do celów niekomercyjnych.</p> <p>Na tych samych warunkach. Wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.</p>
	<p>Uznanie autorstwa. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.</p> <p>Bez utworów zależnych. Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci – tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.</p>

Źródło: <http://creativecommons.org/about/downloads/>, 20.11.2011 r.

W edukacji warto korzystać z utworów na licencji Creative Commons lub Public Domain, gdyż często potrzebujemy upublicznić prace uczniów, chociażby wysyłając je na konkurs międzyszkolny czy prezentując podczas występów publicznych. Mamy wtedy pewność, że uczniowie (również nauczyciel, jako opiekun) wykorzystując cudze materiały wyszukane w różnych źródłach (często głównie w zasobach Internetu), nie łamią prawa autorskiego.

Źródła:

Prawo autorskie w szkole, Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań komputerów, Warszawa 2010,
<http://creativecommons.pl>, 20.11.2011 r., <http://creativecommons.org/about/downloads>, 20.11.2011 r.

Autorką tekstu jest Marta Wnukowicz. Tekst został opublikowany w „Uczę nowocześnie” nr 20/2012, s. 46-47.